

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫ, 2-БӨЛІМ

Тауар белгісін ұлттық реттеу

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Тауар белгісін ұлттық реттеу

Дәріс авторы: Күлтай Адилова

Тауар белгісін тіркеудің басымдылығы құқық иеленушісіне оның құқықтарын үшінші тұлғалардың әділетсіз пайдалануынан қорғануға құқық беру болып табылады.

Тауар белгісін тіркеуден өткізу оны қорғаудың міндетті шарты болып табылмайтын жалпы құқық жүйесінен ерекшелігі, Қазақстан Республикасында тіркеудің болмауы құқық иеленушілердің тауар белгісін заңнамада көзделген шаралармен қорғау құқығына жағымсыз ықпал етуі мүмкін. Тауар белгісін тіркеу ерікті процедура болғандықтан, компанияның болашақ активіне өз құқығымызды тіркеу мүмкіндігін жіберіп алмауымыз қажет екендігі ұсынылады.

Тауар белгісін тіркеу оның қатыстылығына байланысты жеке даулардың алдын алуға мүмкіндік береді, ал тауар белгілерінің реестрі тіркелген объектілер туралы ақпараттардың жалпыға қолжетімді қайнар көзі. Қазіргі таңда, цифровизация саясаты жағдайында, Қазақстан Республикасының Патенттік ведомствосының сайтында тауар белгісінің тіркелгендігі туралы ақпаратты алу, сондай-ақ оның әрекет ету мерзімін тексеру мүмкіндігі туды. Сонымен қатар, реестр тауар белгісіне құқықты беру немесе егер ондай әрекеттер жүзеге асырылатын болса, оны пайдалану құқығын уақытша беру туралы ақпараттарды қамтиды.

Ұлыбританияда тауар белгісін тіркеу бірнеше тәсілмен жүзеге асырылуы мүмкін. Соның бірі – тауар белгісін тіркеудің Еуропалық немесе халықаралық жүйелері бойынша Англияның ұлттық ведомствосына өтінім беру жолымен. Тауар белгілерін тіркеудің еуропалық жүйесі бір өтінім беру арқылы Еуропалық Одақтың 28 елінде тауар белгісінің тіркелуі туралы ақпарат алуға мүмкіндік береді. Мұнда, ұлттық өтінім беру, бір мезетте тауар белгісі туралы Еуропалық Одаққа өтінім беру мүмкіндігін жоққа шығармайды.

Еуразиялық экономикалық одақтың (ЕАЭО) тауар белгісі, қызмет көрсету белгілері және тауарлардың шыққан жерінің атаулары туралы Шарты бойынша тауар белгілерін тіркеу жүйесі болашақта Қазақстан үшін географиясы жағынан жақын және функционалдық тұрғыдан қолайлы болуы мүмкін.

Ресми мәліметтерге сүйенсек, Еуропалық экономикалық комиссия (ЕЭК) құжатқа қол қоюға қажетті мемлекетішілік процедураларды тәмамдады және 2018 жылдың соңында Шарт қабылдануы тиіс болатын, алайда бүгінгі күнге дейін оның қолданысқа енгізілгені жайлы ақпарат жоқ. Еуразиялық экономикалық одақтың қатысушылары 5 мемлекет: Армения, Беларусь Республикасы, Қазақстан, Қырғыз Республикасы және Ресей Федерациясы. Еуразиялық экономикалық одақ шарты бойынша тауар белгілерін тіркеу қағидасы тауар белгілерінің халықаралық жүйесімен біршама ұқсастығы бар екендігін ескере кету қажет. Осылайша, ұлттық ведомство, тауар белгісіне өтінім қабылдап алғаннан соң, алдын ала сараптама жүргізеді және Еуразиялық экономикалық одақтың қатысушы елдерінің патенттік ведомстволарына мәні бойынша сараптама жүргізу үшін өтінімді жолдайды. Халықаралық жүйеден ерекшелігі, ұлттық ведомство өз бетімен сараптамалық шешім қабылдап, жалпы шешім шығарады және оны өтінім берушіге жолдайды. Тауар белгісін Женевада орналасқан Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының (ДЗМҰ) халықаралық бюросы арқылы тіркеу 1891 жылғы Мадрид келісімі немесе 1989 жылғы Мадрид хаттамасы сияқты маңызды халықаралық актілер негізінде жүргізіледі. Тауар белгісін тіркеуге халықаралық өтінім берудің артықшылығы әкімшілік процедуралардың жеңілдетілуі – өтінім беруші тіркелгісі келген әрбір шетелдік патенттік ведомствоға тіркеу үшін жеке-жеке өтінім берудің орнына, халықаралық жүйе кәсіпкерге қорғалуға тиіс юрисдикцияларды көрсете отырып, бір өтінім беру жолымен тауар белгісін қорғау мүмкіндігін береді.

Еуропадағы ұлттық және аймақтық тауар белгілерін тіркеу жүйесі құрылғаннан бері біршама реформаларға ұшырады – бұл Еуропалық Одақтың тауар белгісі туралы Ережесінің қабылдануы және екіншіден Ішкі Нарықты Үйлестіру Жөніндегі (ӨНІМ) ведомство атауының Еуропалық одақтың зияткерлік меншік жөніндегі ведомствосына қайта өзгертілуі, ал достастықтың тауар белгісінің (СТМ) Еуропалық одақ Тауар белгісі атауын алуы (EUTM).

Англиядағы тауар белгілерін ұлттық тіркеу жүйесі 1875 жылдан бастау алады. Жүйенің қарсыластары рәсім өте күрделі, қымбат және пайдасыз деп санайды. Дегенмен, тәжірибе жүйенің мынадай артықшылықтарын дәлелдеді: біріншіден, тіркеу адастыруға қарсы шара қолдану қажеттілігін растаған кезде іскерлік қарым-қатынаста қиыншылықтарға тап болған кәсіпкерлерге көмектесті; екіншіден, тауар таңбалары тізілімі кәсіпкерлерге тауар белгісін таңдауға көмектеседі және ол басқа құқық иеленушіге немесе үшінші тарап құқықтарынан босатылғанына көз жеткізуге көмектеседі.

Сенім білдірілген адамдар

Тауар белгісіне өтінім дайындау және беру үшін өтініш беруші тауар белгілері бойынша сенім білдірілген адамдар қызметін пайдаланды.

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Тауар белгісін ұлттық реттеу

Дәріс авторы: Құлтай Адилова

Сенім білдірілген адамдар (адвокаттар) Англияда XIX ғасырдың соңында пайда болды, ал басшылықты жүзеге асыратын ұйым (Патенттік сенім білдірілген адамдар Жоғары институты) кейінірек, тек 1934 жылы құрылған. Сенім білдірілген адамдардың (адвокаттар) қызметі Англия тауар белгісі туралы заңмен реттеледі, бұл осы атауды қолданудың жол берілуіне шектеулер белгілейді. Қазақстан Республикасында, сондай-ақ көрші елдерде сенім білдірілген адамдар патенттік сенім білдірілген адамдар мен тауар белгісі жөнінде сенім артылғандар деп бөлу қарастырылмаған.

Патенттік заңның, сондай-ақ Қазақстан Республикасының тауар белгілері туралы заңының ережелеріне сәйкес патенттік сенім білдірілген тұлға сол аумақта тұрақты тұратын, жоғары білімі мен кемінде төрт жыл еңбек өтілі бар, аттестациядан өткен және патенттік сенім білдірілген адамдар тізілімінде тіркелген әрекет қабілеттілігі бар азамат болуы мүмкін.

Патенттік сенім білдірілген адамдардың тізілімінде тіркеу кандидат патенттік сенім білдірілген тұлға куәлігімен расталған аттестаттаудан өткен кезде жүргізіледі. Патенттік сенім білдірілген тұлғаларға арналған аттестаттау Қазақстан Республикасының зияткерлік меншік объектілерін қорғау саласындағы заңнамасын білуі үшін тестілеу түрінде жүзеге асырылады.

Тіркеу кезеңдері

Англияда тауарлық белгіні ресімдеу тәртібі 4 кезеңге бөлінеді: 1) өтінім беру; 2) сараптама; 3) жариялау, ескертулер мен қарсылықтар; және 4) тіркеу. Тауар таңбасына өтінішті кез-келген жеке немесе заңды тұлға бере алады. Өтініште:

- тауар таңбасын және өтініш берушінің деректерін тіркеу туралы өтініш;
- тауар таңбасын тіркеу күтілетін тауарлар мен қызметтерді көрсету;
- тауар белгісінің бейнесі, және
- тауар белгісінің пайдаланылғаны немесе егер белгі пайдаланылмаса, тауар белгісі адалдық қағидаттары негізінде қолданылатыны туралы мәлімдеме;

Тауарлар мен қызметтерді жіктеу

Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж одағының шеңберіндегі келісімге қатысушы мемлекеттер белгілерді тіркеу мақсатында тауарлар мен қызметтердің бірыңғай жіктелуін пайдалана отырып, арнаулы одақты құрайды. Тауарлар мен қызметтердің халықаралық классификациясы (МКТУ) 1957 жылғы Ницца келісімімен қабылданды және өтінім берушілер тауар белгісіне өтінім берген кезде осы құжатты ұстануға тиіс. Классификацияның өзектілігін арттыру үшін ол үнемі жаңарып отырады.

Бүгінгі күні классификатордың 11 басылымы қабылданды, сондықтан соңғы қолданыстағы басылым – Ницца жіктемесінің 11-ші басылымы. Классификацияда тауарлардың 34 сыныптары және қызметтердің 11 сыныптары бар. Әрбір сыныпта тауардың немесе қызметтердің жалпы сипаттамасы мен атауы беріледі. Мысалы, 25-ші класс атауы «Киім, аяқ киім, шляпалар» деген атқа ие, одан кейін осы сыныпқа жататын барлық ықтимал тауарлар тізбесі көрсетіледі. Өтінім тауарлардың бірнеше сыныптарын көрсете алады, бірақ өтінім беруші тауар белгісін пайдалануға ниет білдірген өнімдерді ғана көрсетуі керек.

Қазақстанда Ницца жіктемесінің бірнеше сыныптарын тауар белгісін тіркеуге өтінім берген кезде көрсетуге болады, ал Ницца жіктемесінің бір-үш сыныбын көрсету құны өзгертілмейді, бірақ кейінгі әрбір сыныпқа қосымша тариф қолданылады. Қазіргі таңда тауарлар мен қызметтерді көрсету тәжірибесі өтініш берушінің сыныпты жалпы көрсетуімен шектелмеуі тиіс, яғни сыныптың атауы немесе «тақырыбын» ғана көрсету жеткіліксіз, тауарлар мен қызметтерді нақтырақ көрсету қажет, осылайша тепе-теңдік өтініш берушіге белгілі бір сыныптағы тауарлардың бүкіл тізіміне емес, тек белгілі бір бөлігіне ғана монополия беру кезінде сақталады.

Тауар белгісін тіркеуге өтінім беру кезінде Ницца жіктемесінің сыныптарын анықтау маңызды сәт болып табылатындығын “PARLAMENT” тауар белгісінің үлгісі негізінде байқай аламыз, егер “PARLAMENT” тауар белгісінің иесі тек темекі мен темекі шегу құралдарын қорғайтын сыныпты көрсетумен ғана шектеліп, Филип Моррис – Қазақстан алкоголь өнімдеріне деген құқықтарын кеңейте алмады.

Біраз уақыттан кейін нарықта бөтелкесі сол атаудағы танымал сигареттердің қаптамасын көшірген алкогольдік сусын пайда болды. Бұл жағдайда темекі компаниясы тауар белгісінің құқықтарын бұзушымен Тауар белгісі туралы заңның ережелері негізінде емес, бірақ Әділетсіз бәсекелестік туралы ережелер шеңберінде дауласуы мүмкін.

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Тауар белгісін ұлттық реттеу

Дәріс авторы: Құлтай Адилова

Тауар белгісін сенімді пайдалану ниеті туралы өтініш

Қазақстан Республикасының заңнамасында, өтінім берушіге, тіркелген сауда белгісін адал ниетті пайдалануға ниеті бар екендігіне алдын ала кепілдік беру талаптары қойылмайды. Англия заңдары бойынша тауар белгісінің болашақ иесіне белгілі бір дәрежеде мәлімдеме жасалып, өзінің тауарлық белгісін тек қана коммерциялық қызметте пайдалануға ниет білдірген тұлғаларға ғана тіркеу берілетіндігі туралы ескертіледі. Осыған байланысты, тіркеу органы Ницца жіктемесінің бір сыныбында барлық тауарлар мен қызметтердің кең ауқымы көрсетілген өтінімдерді тіркеуден бас тартады. Қазақстанда да мұндай өтінімдерді берудің ұқсас тәжірибесін енгізу мүмкіндігі бар деп есептейміз, себебі құқық иелері өздерінің тауарлық белгілеріне әрдайым қызығушылық танытпайды және оны нақты пайдаланбай тіркеуді жүргізеді.

Бұл тәсілді тәжірибеде әдетте, тауар белгісі белгілі бір тауарлар үшін танымалдылыққа ие болған кезде, танымал брендтердің құқық иеленушілері қолданады, алайда ол тіркеуге жарияланған басқа да тауарлар мен қызметтер үшін пайдаланылмайды.

Сараптама

Өтінішті алғаннан кейін тіркеу органы мәлімделген тауар таңбасының заң талаптарына қаншалықты сәйкес келетінін, нақтырақ алғанда өтінішті қабылдаудан бас тартудың абсолютті және салыстырмалы негіздерін тексеру мақсатында зерттеу мен сараптама жүргізеді.

Англия заңнамасына сәйкес тек абсолютті негіздер болғанда ғана тауар белгісіне өтінім қабылдаудан бас тартылады, өйткені 2007 жылдың 1 қазанынан бастап өтінім қабылдаудан бас тартудың салыстырмалы негіздеріне сәйкес келсе де, бас тарту туралы шешім қабылданбайды. Өтінішті абсолютті негізде тіркеуге қабылдаудан бас тартқан жағдайда, өтініш беруші бас тартуға негізделген қарсылықты ұсынуы тиіс, егер бар болса тіркеудің пайдасы туралы дәлел келтіруі тиіс, әйтпесе өтініш қабылданбайды. Өтініштің қабылдануы тауар белгісі тіркелгенін білдірмейді, тіркеу үшінші тараптардың қарсылықтарын ұсынуға берілетін кезең аяқталғаннан кейін ғана жүзеге асырылады.

Қазақстан Республикасында тіркеу процедурасы жоғарыда көрсетілгеннен айтарлықтай ерекшеленеді.

Осылайша, тауар таңбасын тіркеуге өтінім берген соң 10 жұмыс күні ішінде алдын ала сараптама жүргізіледі, мұнда өтінімнің мазмұны, Ницца жіктемесінің ағымдағы редакциясына сәйкес сараптама жүргізу үшін қажетті материалдардың болуы, басымдылық күні, тауарлардың және қызметтердің тізбесі тексеріледі. Бұдан әрі өтінім жарияланады (2018 жылдың соңғы өзгерістеріне дейін, ұсынылған өтінімдер туралы ақпарат жалпыға ашық болмады), содан кейін өтініш берілген күннен бастап 7 ай ішінде өтініш берілген белгілердің Тауар таңбалары туралы заңда белгіленген талаптарға (тауарлық белгілерді тіркеуден бас тарту үшін абсолютті және өзге де негіздер) сәйкестігі тексеріліп, толық сараптама жүргізіледі.

Толық сараптама нәтижелері бойынша патенттік ведомство тауар белгісін тіркеу туралы немесе тіркеуден бас тарту туралы шешім қабылдайды. Тауар белгісінің әрекет ету мерзімі 10 жыл және мұнда тағы да 10 жылға шексіз рет ұзарту құқығы да қарастырылған.

Тіркеуге жариялау, ескертулер мен қарсылықтар

Өтінішті қабылдағаннан кейін Англия ведомствосы үшінші тұлғаларға өтініммен танысуға және тауар белгісін екі ай мерзімі ішінде тіркеуге қатысты өздерінің ескертулерін немесе қарсылықтарын беруге мүмкіндік жасау үшін ол жөнінде тауар белгісінің бюллетенінде мәлімет жариялайды. Қарсылықтар әдетте тауар белгісін ертеректе тіркеуден өткізген үшінші тараптар тарапынан білдіріледі, сондықтан бұл жағдайда тараптар өзара тиімді шешімге келуі керек, өйткені уағдаластыққа қол жеткізілмесе, тіркеу мәселесі тіркеу органымен шешіледі.

Дискламация

Англия заңы өтініш берушіге дискламацияға/тауар белгісінің жекелеген элементтерін, әдетте айрықша қабілеті жоқ элементтерді пайдалану құқығынан бас тартуға құқық береді. Мұндай құқық өтініш берушілерге тауар белгісін тіркеуден бас тарту ықтималдылығының алдын алуға көмектеседі. Қазақстандық өтініш берушілердің де осыған ұқсас мүмкіндіктері бар, мысал ретінде келесі тауар белгілерін келтіруге болады: ЮриКредит Банкінде қорғалмаған элементтер «Кредит» және «Банк» белгілері, УМНОЕ МОЛОКО тауар

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Тауар белгісін ұлттық реттеу

Дәріс авторы: Құлтай Адилова

белгісінде, онда қорғалмаған элемент «Молоко».

Алайда, авторлар, өтініш берушілердің дискламацияны/бас тарту құқығын пайдалану тетігінің тиімділігіне қарамастан, іс жүзінде тұтынушылардың да, құқық иеленушінің бәсекелестерінің де қалыпты жағдайда тауар белгісінің жеке элементтерінен бас тартылғаны туралы хабары болмайтындығын атап өтеді.

Тіркеу

Егер патенттік ведомствоның тіркеуден бас тартуға негізі болмаса, тауар белгісі Англияның тауар белгілері жөніндегі Бюллетенінде тіркеледі және жарияланады. Тауар белгісін тіркеу күні тіркеу туралы өтінім беру күні болып саналады. Осы күннен бастап оны қорғау мерзімі басталады және құқық иеленуші оны қорғау үшін шаралар қолдануға құқылы. Тауар белгісінің әрекет ету мерзімі, Қазақстанда да 10 жыл, кейін тағы да 10 жылға шексіз рет ұзарту құқығы да қарастырылған.

Тауар белгісінің әрекет ету мерзімі оны басқа зияткерлік меншік объектілерінен ажыратуға мүмкіндік береді, өйткені патенттің жарамдылық мерзімі мен оларды ұзарту мүмкіндіктері шектеулі болса, тауар белгісінің мерзімін шексіз ұзартуға болады.